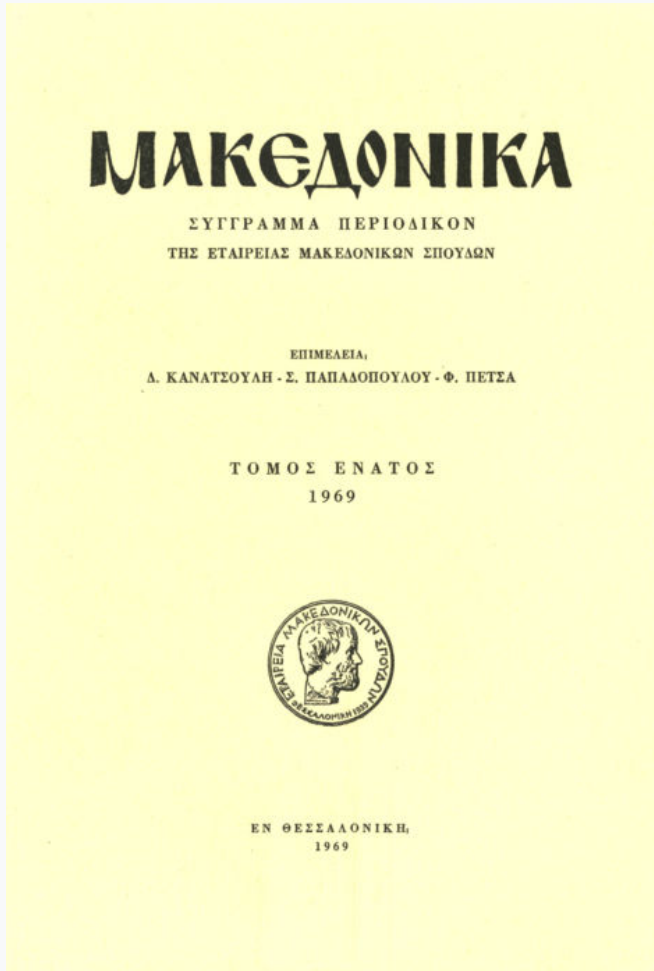

Μακεδονικά

Τόμ. 9 (1969)

Πότε ο Φίλιππος Β' έλαβε τον τίτλο του βασιλέως

Δ. Κανατσούλης

doi: [10.12681/makedonika.1044](https://doi.org/10.12681/makedonika.1044)

Copyright © 2015, Δ. Κανατσούλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κανατσούλης Δ. (1969). Πότε ο Φίλιππος Β' έλαβε τον τίτλο του βασιλέως. *Μακεδονικά*, 9, 237-242.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.1044>

ΠΟΤΕ Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ Β΄ ΕΛΑΒΕ ΤΟΝ ΤΙΤΛΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Είναι γνωστόν ὅτι ὁ Φίλιππος δὲν ἦτο ὁ νόμιμος διάδοχος, ἀντιθέτως μάλιστα ὑπὸ νεωτέρων ἱστορικῶν¹ θεωρεῖται σφετεριστῆς τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου, ὅστις δικαιοματικῶς ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀδελφοῦ του Περδίκκα Γ' καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸν υἱόν του Ἀμύνταν. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ σύμφωνα μὲ τὰ κρατοῦντα νόμιμα εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε νόμιμος διάδοχος, ὁ Φίλιππος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι βασιλεὺς ἀπὸ τῆς ἐπομένης τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐν τούτοις καὶ σήμερον ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ τῶν χρονογράφων ἡ ἀρχὴ τῆς βασιλείας του χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ Περδίκκα (359 π.Χ.). Μία προσεκτικὴ ὁμως ἐξέτασις τῶν πηγῶν, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν διαδοχὴν, καὶ τῶν διαδραματισθέντων γεγονότων θὰ δείξῃ ὅτι ὁ Φίλιππος ἀπ' ἀρχῆς δὲν ἦτο βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ἀπλοῦς κηδεμὼν τοῦ ἀνεψιοῦ του, ἀντιβασιλεὺς.

Ἡ Μακεδονία συχνὰ συνεταράσσετο ἀπὸ ἐσωτερικὰς ἀναστατάσεις καὶ ἐπειδὴ σχεδὸν κάθε βασιλεὺς τῆς εὗρισκε βίαιον τέλος, ἐκάστοτε ἀνεκπτε θέμα διαδοχῆς. Κλασσικὸν παράδειγμα τῆς τοιαύτης καταστάσεως εἶναι ὅλη ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀμύντα Γ' μέχρι τοῦ Φιλίππου Β' ἐποχῆ. Ὁ Ἀμύντας Γ', ὅταν τὸ 370/69 π.Χ.² ἀπέθανεν εἰς προκεχωρημένην ἡλικίαν³, ἄφησε τρεῖς υἱοὺς ἀπὸ τὴν νόμιμον σύζυγόν του Εὐρυδίκην, τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Περδίκκαν καὶ τὸν Φίλιππον, καὶ ἄλλους τρεῖς ἀπὸ τὴν Γυγαίαν, τὸν Ἀρχέλαον, τὸν Ἀρριδαῖον καὶ τὸν Μενέλαον⁴. Κατὰ τὸ ἰσχύον δίκαιον περὶ διαδοχῆς ἡ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς τὸν πρεσβύτερον τῶν ἀδελφῶν Ἀλέξαν-

1. Βλ. π.χ. F. Schachermeyr, Zur Geschichte u. Staatsrecht der frühen Diadochenzeit, «Klio» 19 (1925) 436 κ.έ.

2. Διόδ. XV, 60, 3. Βλ. Fr. Geyer, Makedonien bis zur Thronbesteigung Philipps II., München/Berlin 1930. P. Cloché, Histoire de la Macédoine, Paris 1960, 120/21.

3. Ἰσοκρ. IV, 46: τὸν ἐπίλοιπον χρόνον βασιλεύων γήρᾳ τὸν βίον ἐτελεύτησεν. Iust. VII, 4, 8: functus itaque tot periculis senex decessit. Ἐν τούτοις ὑπάρχει παράδοσις ὅτι δῆθεν καὶ αὐτὸν ἡ σύζυγός του Εὐρυδίκη ἐν συνεννόησει μὲ τὸν ἐνδοσούμενόν της Πτολεμαῖον Ἀλωρίτην διενόηθη νὰ δολοφονήσῃ. Iust., ἐ.ά. 7.

4. Iust., ἐ.ά. 4,5. Ἐκ τῆς Εὐρυδίκης ὁ Ἀμύντας εἶχε καὶ κόρην, ὀνόματι Εὐρυνόην, σύζυγον τοῦ Πτολεμαίου Ἀλωρίτου.

δρον Β¹ και οὕτω, φαίνεται, ἐρρῦθμισε τὰ τῆς διαδοχῆς ὁ ἴδιος ὁ Ἀμύντας, ὅταν ἀκόμη ἔζη. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμοως μετὰ ἔν και ἡμισυ ἔτος βασιλείας ἐδολοφονήθη (369/68 π.Χ.) ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Πτολεμαίου Ἀλωρίτου τῆ συμπράξει τῆς μητρὸς του, ἵνα σφετερισθοῦν τὴν ἐξουσίαν. Ἀλλ' ἡ ἀντίδρασις τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ ἀνοσιούργημα τῆς βασιλομήτορος προεκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν και τὴν ἀπέχθειαν κατ' αὐτῆς, και πρὸ παντὸς ἡ ἐπέμβασις τοῦ Θηβαίου Πελοπίδου τοὺς ἐξηνάγκασαν νὰ παραιτηθοῦν τῶν σχεδίων, ὠρίσθη δὲ ὁ Προλεμαῖος, ὅστις ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ὑπανδρευθῆ τὴν Εὐρυδίκην², ἀπλῶς «ἐ π ἰ τ ρ ο π ο ς» τῶν δύο ἀνηλικίων ἀδελφῶν³. Τότε παρελήφθη και ὁ Φίλιππος ὡς ὄμηρος εἰς τὰς Θήβας ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου⁴. Ὁ Περδίκας ὁμοως μετὰ τριετῆ κηδεμονίαν κατέρηθωσε νὰ θέσῃ ἐκποδῶν τὸν προστάτην του και νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς του τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας⁵. Τὸν ἀδελφόν του Φίλιππον ἐνήργησε και ἀπηλλάγη τῆς ὀμηρείας και κατόπιν παρεμβάσεως τοῦ μαθητοῦ τοῦ Πλάτωνος Εὐφραίου τοῦ Ὁρειτοῦ τοῦ παρεχώρησε μικρὰν τινα περιοχὴν νὰ διοικῆ⁶. Ἡ τοιαύτη πρᾶξις τοῦ Περδίκκα ἔσωσε μετ' ὀλίγον τὴν Μακεδονίαν, ἔδωκεν ὁμοως τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Φίλιππον και τὴν δυνατότητα νὰ ἀναρριχηθῆ εἰς τὴν ἐξουσίαν. Διότι ὁ Περδίκκας, μετὰ πενταετῆ δραστηρίαν κυβέρνησιν, ἐν τέλει πολεμῶν κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Ἰλλυριῶν ὑπὸ τὸν βασιλέα Βάρδουλιν⁷ εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν ἠττήθη κατὰ κράτος και αὐτὸς με 4.000 ἄνδρας ἐκά-

1. Ὁ Ἀλέξανδρος Β' κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του ἦτο ἐνήλικος, ἄλλως θὰ ἔπρεπε νὰ ὀριοθῆ ἐπίτροπος αὐτοῦ. Ὅτι δὲ πράγματι οὗτος εἶχεν ἤδη ἐνηλικιωθῆ, τὸ συμπεραίνωμεν ἀσφαλῶς ἐξ ἐπιγραφῆς, ἡ ὁποία περιέχει συνθήκην τοῦ Ἀμύντα Γ' και τῶν Ἀθηνῶν τοῦ ἔτους 375 (ἡ 373), τὴν ὁποῖαν ὁ Ἀλέξανδρος ὡς διάδοχος συνυπογράφη μετὰ τοῦ πατρὸς του (IG II², 1, 102. Ditt. Syll. I², 157. M. N. T o d, Greek Historical Inscriptions II, 129. H. B e n g t s o n, Die Staatsverträge des Altertums II, 220/I, ἀρ. 264). Τοῦτο ἀναμφιβόλως προϋποθέτει ἐνηλικίωσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Κατὰ ταῦτα, ἂν ὁ Ἀλέξανδρος γεννηθῆ τὸ 392 — ὁ γάμος τοῦ Ἀμύντα και τῆς Εὐρυδικῆς ὀρίζεται τὸ 393 (B e l o c h III², 2, 66 κ.ε. G e y e r, ἔ.ἀ. 124) — κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνθήκης θὰ ἦτο 18 ἢ 20 ἐτῶν, κατὰ τὴν ἀνάρρησιν του δὲ εἰς τὸν θρόνον 23 - 24 ἐτῶν.

2. Σχολ. εἰς Αἰσχίν. Περὶ παραπρεσβ. 29. Iust. VII, 4, 7.

3. Πλούτ. Πελοπ. 27. Αἰσχίν. ἔ.ἀ. 29. Κατὰ τὸν Αἰσχίνην ὁ Περδίκκας κατὰ τὸν χρόνον τὸν θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του ἦτο παις ἀκόμη, ἴσως 16 ἢ 17 ἐτῶν.

4. Διόδ. XV, 67, 4. Πλούτ. Πελοπ. 26. Iust. VII, 5, 1. Βλ. G e y e r, ἔ.ἀ. 129.

5. Διόδ. XV, 77, 5. XVI, 2, 4. Σύγκελλ. p. 500. Σχολ. εἰς Αἰσχίνην, ἔ.ἀ.

6. Καρύστιος παρ' Ἀθηναίων XI, 506e - f [=FHG IV, 357]: ἐ π ε ἰ σ ε ν ἄ π ο μ ε ρ ῖ σ α ἰ τ ἰ ν ἄ χ ῶ ρ α ν Φ ἰ λ ἰ π π ῶ. Ἐνθ' κατὰ τὸν Καρύστιον και ἴσως και τὸν Ἰουστίνον VI, 9, 6. VII, 5. 2 ὁ Φίλιππος ἤδη ζῶντος τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, κατὰ τὸν Διόδωρον XVI, 2, 5 και τὸν Λιβάνιον, Βίος Δημοσθ. 18 (VIII, 606 R. Foerster), κατ' ἐσφαλμένην παράδοσιν, ἤλθεν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

7. C u r t S c h ü t t, Untersuchungen zur Geschichte d. alten Illyrier, Diss. Breslau 38.

λυσε τὸ πεδῖον τῆς μάχης¹. Τότε ὅλα τὰ δεινὰ, τὰ ὅποια εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἀπειλοῦν μίαν χώραν, ἐπεσφωρεύθησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ Ἄνω Μακεδονία κατὰ τὸ πλεῖστον περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἰλλυριῶν, ἐνῶ ταυτοχρόνως οὗτοι συνεκέντρωνον μεγάλας δυνάμεις, διὰ νὰ εἰσβάλουν καὶ εἰς τὴν κυρίως Μακεδονίαν. Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Μακεδονίας, οἱ Παῖονες, θεωροῦν κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ πορθήσουν αὐτήν². Ἀπὸ ὅλα δὲ τὰ σημεῖα ἐγείρονται ἀνταπαιτηταὶ τοῦ θρόνου· ὁ Πανσανίας, συγγενῆς ἐξ ἄλλου κλάδου τῆς κυβερνώσης δυναστείας³, ὅστις καὶ ἐπὶ Πτολεμαίου Ἀλωρίτου εἶχεν ἐγείρει ἀξιώσεις, ὑποστηριζόμενος τώρα ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Θρακῶν (τοῦ Βηρισάδου, κατὰ τὸν Beloch III², I, 224) εἰσβάλλει εἰς τὴν Μακεδονίαν⁴. Ὁ Ἀρχέλαος, ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Ἀμύντα Γ' ἀπὸ τὴν Γυγαίαν, δικαίως θεωρῶν αὐτὸν νόμιμον διάδοχον, διεκδικεῖ τὸν θρόνον ὑπὲρ αὐτοῦ⁵, καθὼς καὶ ὁ Ἀργαῖος, ἐπιφανῆς Μακεδὼν, ὅστις καὶ προηγουμένως ἐβασίλευσε δύο ἔτη (περὶ τὸ 385 - 383 π.Χ.), δραστηριῶς ὑποστηριζόμενος τώρα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων⁶. Τὸ χεῖριστον δ' ὅλων ἦτο ὅτι ὁ Περδίκκας ἀποθνήσκων δὲν ἄφησε κατὰ τὰς κρισίμους αὐτὰς στιγμὰς ἀντάξιον τῶν περιστάσεων διάδοχον, ἀλλ' ἓνα ἀνήλικον παιδί⁷. Τὴν κατάστασιν ἔσωσεν ὁ νεώτερός του ἀδελφὸς Φίλιππος, ὅστις εἰς τὴν παραχωρηθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του περιοχὴν εἶχεν ἐτοιμάσει μικρὰν δύναμιν, ἀλλ' ἀξιόμαχον, διὰ τῆς ὁποίας ἠδύνατο νὰ προβάλλῃ τὴν πρώτην ἀντίστασιν. Προηγουμένως ὁμως ἔπρεπε νὰ τακτοποιηθῇ ἡ θέσις του εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

Κατὰ τὸ ἴσχυον ἐν Μακεδονίᾳ δίκαιον περὶ διαδοχῆς ἢ ἀρχῆς περιήρχετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν καὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος ἢ οἰουδήποτε ἄλλου υἱοῦ εἰς τὸν πλησιέστερον συγγενῆ, ὅστις ὁμως ὄφειλεν ὅπωςδῆποτε νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ ἐκ τοῦ Ἡρακλέους καταγόμενον γένος τῶν Ἀργαεῶν. Ἐν ἡ περιπτώσει ὁ διάδοχος ἦτο ἀνήλικος, τότε ὀρίζετο μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του κηδεμών, « π ρ ο σ τ ἄ τ η ς », ἐκ τῶν πλη-

1. Διόδ. XVI, 2, 4. 5. Λιβάν., ἔ.ἀ. Πρβλ. καὶ Πολύαιν. IV, 10, 1.

2. Διόδ. XVI, 2, 6.

3. Αἰσχίν., ἔ.ἀ. 26. Διόδ. XVI, 2, 6.

4. Διόδ., ἔ.ἀ.: *ἐπεβάλλετο διὰ τοῦ Θρακῶν βασιλέως ἐπὶ τὴν Μακεδονικὴν βασιλείαν κατεῖναι*. Βλ. καὶ Θεόπομπ., Φιλιππικά, Fr. gr. Hist. II B, 115, ἀριθ. 29.

5. Θεόπομπ., ἔ.ἀ. Βλ. καὶ Iust. VIII, 3, 10. Περὶ τοῦ Ἀρχελαίου τούτου K a e r s t, RE II, 448, ἀρθρ. 9. B e l o c h IV², 2, 67.

6. Διόδ. XVI, 2, 6. 3, 5 κ.έ. Θεόπομπ., ἔ. ἀ. Δημοσθ. XXIII, 121. Περὶ τοῦ Ἀργαίου πλείονα βλ. S c h a e f e r, Demosthenes u. seine Zeit II², 7. 18. K a e r s t, RE II, 687, ἀρθρ. 6. Ὁ G e y e r, ἔ.ἀ., δὲν εἶναι βέβαιος, ἀν πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου.

7. Ἄν ὁ Ἀμύντας ἐγεννήθη τὸ 365 π.Χ., κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του θὰ ἦτο 5 ἢ 6 ἐτῶν. Πρβ. U. K o e h l e r, Hermes 24, 642 καὶ H. B e r n e, Das Alexanderreich auf prosopografischer Grundlage, München 1926, II, 30, ἀριθ. 61.

σιεστέρων πάλιν συγγενών, σπανιότερον συλλογική αντιβασιλεία¹. Καί εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ὁμως, διὰ νὰ εἶναι ἐγκυρος ἡ ἐκλογή, ἔπρεπε νὰ τύχη τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ συμβουλίου τῶν εὐγενῶν ἢ τοῦ στρατευομένου λαοῦ (Heeresversammlung²), ὁ ὁποῖος πάντως δὲν ἠμποδίζετο καὶ ἄλλως νὰ ἀποφασίσῃ³. Εὐτυχῶς περὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Φιλίππου ὡς ἐπιτρόπου τοῦ ἀνεψιοῦ του ἔχομεν καλὴν καὶ ἀξιόπιστον μαρτυρίαν, τοῦ Ἰουστίνου VII, 5, 9 - 10: *Itaque Philippus diu non regem, sed tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella imminebat serumque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus a populo regnum suscepit*. Βεβαίως ὁ Ἰουστίνος οὐδεμίαν νύξιν κάμνει, ἂν ὁ διορισμὸς οὗτος ἦτο καὶ ἐπιθυμία τοῦ Περδικκα. Μᾶς πληροφορεῖ ὁμως — καὶ τοῦτο ἔχει ἰδιαίτεράν σημασίαν — ὅτι κατ' ἀρχὴν ὁ Φίλιππος ἀνεγνωρίσθη μόνον κηδεμὼν τοῦ Ἀμύντα, ἔπειτα δέ, μετὰ χρόνον πολλὸν (diu), ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ λαοῦ (τῆς Heeresversammlung, προφανῶς), ἐπειδὴ ἡ χώρα πανταχόθεν ἠπειλεῖτο καὶ ὁ νέος βασιλεὺς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τοὺς κινδύνους, ἀνέλαβε καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως⁴. Τοῦτο εἶναι ἀπολύτως ὀρθόν. Πράγματι εἰς ἐπιγραφὴν τῆς Λεβαδείας ὁ Ἀμύντας φέρει τὸν τίτλον *[Μα]κεδόνων βασιλεύ[ς]*⁵, εἰς μεταγενεστέραν ὁμως, ἴσως πρὸ τοῦ 338 π.Χ., ἔθνα τιμᾶται ὑπὸ τῶν Ὠρωπίων ὡς πρόξενος καὶ εὐεργέτης, φέρει ἀπλῶς τὸ ἔθνικόν Μακεδών⁶. Ὁ Ἀμύντας δηλ. ἐπὶ τινα χρόνον ἀνεγνωρίζετο ὡς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων καὶ ὡς τοιοῦτον πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ τὸν κατατάξωμεν εἰς τὴν σειρὰν τῶν Μακεδόνων βασιλέων, ὡς Ἀμύνταν Δ', ὁ Φίλιππος ἦτο ἀπλῶς ὁ ἐπίτροπος. Δυστυχῶς μέχρι σήμερον δὲν εὐρέθησαν νομίσματα, πρᾶγμα ποῦ θὰ ἦτο ἡ καλύτερα ἀπόδειξις.

Πότε ἀκριβῶς ἔγινεν ἡ μεταβολὴ αὕτη, οὐδὲν λέγει ὁ Ἰουστίνος, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ὑπόλοιπος πενιχρὰ παράδοσις μᾶς βοηθεῖ εἰς τοῦτο. Ἔχω τὴν

1. Πολύβ. IV, 87, 8, πρβ. καὶ 76, 1.

2. Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει εἰδικὸς ὅρος πρὸς δῆλωσιν τῆς συνελεύσεως τοῦ λαοῦ χρησιμοποιεῖται σήμερον ὑφ' ὧν ὁ γερμανικὸς Heeresversammlung.

3. Περὶ τῆς ἐπιτροπίας ἐν Μακεδονίᾳ βλέπε πρόχειρον βιβλιογραφίαν: Arn. Schaefer, Das maked. Königtum, Hist. Taschenbuch 3 (1884) 7. Ulrich Koeber Makedonien unter König Archelaos, S-B der preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin 29 (1893) 490/91. J. Kaerst, ἔ.ἀ. 180/81. Fr. Hampl, Der König der Makedonen, Diss. Weida i. Thür. 1934, 12/3. Fr. Granier, Die maked. Heeresversammlung, München 1931, 15. 25 κ.έ.

4. Πρβλ. γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ χωρίου ὑπὸ E. Chaubry - L. Thely: aussi Philippe resta longtemps tuteur du jeune prince, sans prendre le titre de roi.

5. IG VII, 3055, 9: **Α[μ]ύντα[ς] Π[ερ]δ[ί]κα[Μα]κεδόνων βασιλεύ[ς]* καταβάς ἐν τὸ ἀντ[ρ]ο[ν] ἐπέρ αὐτοσαντῶ ἀθέεικε.

6. Ditt. Syll. I², 258, 5 κ.έ.: *[Ἀ]μύνταν Περδικκα Μακεδόνα πρόξενον ἐν Ὠρωπίων [κα] εὐεργέτην. ἀτέλειαν δὲ [εἶ]ν καὶ ἀσυλίαν καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ γῆς καὶ οὐχίης ἐνκτησην αὐτῶν καὶ ἐκγόνους.*

γνώμην ὅτι ὁ Φίλιππος εἰς τὸ πραξικόπημα τοῦτο θὰ προέβαινε μόνον μετὰ μίαν σοβαρὰν ἐξωτερικὴν ἐπιτυχίαν, ἡ ὁποία καὶ τὸ γόητρον αὐτοῦ θὰ ἠύξανε καὶ τὴν θέσιν του εἰς τὸ ἐσωτερικὸν θὰ ἠδραίωνε. Τοιαύτη δὲ ἐπιτυχία ἀναμφιβόλως ἦτο ἡ κατὰ τὸ 358 π.Χ. καταπολέμησις τῶν Παιδῶν καὶ ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἤττα τῶν Ἰλλυριῶν ὑπὸ τὸν Βάρδουλον εἰς τὴν Λυγκησιτίδα, κατόπιν τῆς ὁποίας τὸ μακεδονικὸν ἔδαφος ἐπεξετάθη μέχρι τῆς Λιχνίτιδος λίμνης¹. Τότε, φαίνεται, καθηργήθησαν καὶ αἱ ἡγεμονίαι τῆς Ἄνω Μακεδονίας, ἡ ὁποία ἔκτοτε συνεχωνεύθη εἰς τὸ μακεδονικὸν κράτος². Εἶναι λοιπὸν πολὺ πιθανὸν ὁ Φίλιππος τότε μαζὶ μὲ τὰς ἐπενεχθεῖσας ἄλλας μεταβολάς, ποῦ ἔθετον τὰς βάσεις τοῦ μέλλοντος τῆς Μακεδονίας, νὰ ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, παραμερίζων τὸν νόμιμον διάδοχον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οὐδὲν εἶχε νὰ φοβηθῆ πλέον οὔτε ἄλλην τινὰ ἀντίδρασιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι καὶ ὁ Διόδωρος, ἂν καὶ ὑπολογίζει καὶ αὐτὸς ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ Φιλίππου διήρκησεν εἴκοσι τέσσαρα ἔτη, ἦτοι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Περδίκκα Γ΄ (360/59 π.Χ.) μέχρι τοῦ 336, ἐν τούτοις μόνον ἀπὸ τῆς νίκης του κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν χρησιμοποιεῖ δι' αὐτὸν τὸν τίτλον *Μακεδόνων βασιλεύς*³.

Ὁ Ἀμύντας ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ζῆ ἐν Μακεδονίᾳ ὡς ἰδιώτης μέχρι τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, μάλιστα περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου (περὶ τὸ 338 π.Χ.) ἔλαβε σύζυγον τὴν κόρην του Κυνάνην ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος Αὐδάτας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε τὴν Εὐρυδίκην (Ἀδέαν), τὴν μετέπειτα σύζυγον τοῦ βασιλέως Φιλίππου Ἀρριδαίου⁴.

Ἄν ὁ Φίλιππος δὲν ἔπραξεν ὅ,τι προηγουμένως εἰς ἀποδομίαν περίπτωσιν ὁ βασιλεὺς Ἀρχέλαος⁵, τοῦτο ἀσφαλῶς πρέπει νὰ ἀποδοῦσμεν εἰς τὸν ἦπιον καὶ νηφάλιον του χαρακτήρα καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὴν πολιτικὴν του ὀριμότητα, διότι μὲ τὸν θάνατον τοῦ ἀνεψιοῦ του οὐδὲν εἶχε νὰ κερδίσῃ, οὔτε καὶ ὁ θρόνος του ἀπὸ αὐτὸν ζῶντα ἐκινδύνευε. Βεβαίως ὁ Ἀντίγονος Δώσων (ἢ Ἐπίτροπος) ἐφάνη ἀνώτερός του καὶ ἔπραξε κάτι καλύτερον ἀπ'

1. Διόδ. XVI, 4, 2 - 7. 8, 1. Iust. VII, 6, 7. Front. Strateg. II, 3, 2. Οἱ Ἰλλυριοὶ προηγουμένως εἶχον καταλάβει μέρος τῆς Ἄνω Μακεδονίας, μετὰ τὴν ἤτταν ὁμως ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκκενώσουν τὴν χώραν καὶ νὰ παραχωρήσουν εἰς τὴν Μακεδονίαν τὴν δυτικῶς τῆς Λυγκησιτίδος περιοχὴν μέχρι τῆς Λυχνίτιδος λίμνης.

2. Βλ. B e l o c h IV², 1, 227. F r. G e y e r, RE XIX, 2268, ἄρθρ. Philippos 7. P. C 1 o c h é, ἔ.ἀ. 150. Ἐν τούτοις ὁ Geyer καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὸ προγενέστερόν του ἔργον *Μακεδονίαν* 82 πιστεύει ὅτι ἡ Λυγκησιτίς εἶχε συγχωνευθῆ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἤδη ἐπὶ Περδίκκα Γ΄.

3. Διόδ. XVI, 1, 3. 8, 1.

4. Βλ. K a e r s t, RE I, 2007, ἄρθρ. Amyntas 1. B e r n e, ἔ.ἀ. 30, ἀριθ. 61.

5. Βλ. K a e r s t, RE II, 446, ἄρθρ. Archelaos 7. Δ. Κ α ν α τ σ ο ὕ λ η, Ὁ Ἀρχέλαος καὶ αἱ μεταρρυθμίσεις του ἐν Μακεδονίᾳ, Θεσσαλονίκη 1948, 11 - 13.

αὐτόν, ὄχι μόνον δὲν παρεμέρισε τὸν ἐπιτροπευόμενον ἀνεψιόν του Φίλιππον Ε', ἀλλὰ καὶ ἀνέθρεψε τοῦτον ὡς μέλλοντα βασιλέα τῆς Μακεδονίας καὶ ἀποθανὼν κατέλιπε τὸν θρόνον εἰς αὐτόν, ὄχι εἰς τὰ ἴδια του τέκνα, τὰ ὅποια ἀπέκτησε ἀπὸ τὴν Χρυσιῖδα¹. Ἄλλ' εἰς τὴν αὐλήν τῶν Ἀντιγονιδῶν ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, τοῦ εἰσηγητοῦ μιᾶς πραγματικῆς συνταγματικῆς βασιλείας (ἔνδοξος δουλεία), εἶχεν ἐπικρατήσει ἄλλο πνεῦμα καὶ τὰ ἦθη εἶχον ἐξημερωθῆ.

Δ. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

RÉSUMÉ

Démètre Kanatsoulis, Quand Philippe II a reçu le titre du roi.

L' auteur traite la question de la date auquelle Philippe II a reçu le titre du roi après la mort de son frère Perdicas III et après sa nomination comme régent de son neveu Amyntas. D' après un temoignage de Justin (VII, 5, 9-10), Philippe a reçu le titre du roi après beaucoup du temps et sous la pression du peuple, par ce que le pays était en danger et le jeune roi n'était pas en mesure des périls. Un affirmation de Justin est l' inscription de Livadia (IG VII, 3055, 9) ou Amyntas porte le titre «Roi des Macédoniens». Or Amyntas était le roi pour un certain temps et Philippe simplement son régent. Ensuite Philippe est proclamé roi des macédoniens. Il est probable que Philippe ait fait ce coup d' état après une victoire à l' étranger qui aurait augmenté son prestige et son autorité à l' intérieur du pays. Un tel succès était sans doute sa victoire contre les Péoniens 358 av. J. C. et la défaite des Illyriens. Par conséquence, Philippe attache la Haute Macédoine à son pays. Donc Philippe est proclamé roi des macédoniens en 358/57 av. J. C. Jusqu' à cette époque Amyntas était le roi et Philippe son régent.

1. Arn. Schaefer, Das makedonische Königtum, ἔ.ἀ. 12. Kaerst, RE I, 2418/19, ἀρθρ. Antigonos. B. Niese, Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten seit der Schlacht bei Chaeronea, Gotha 1899, II, 286/87. Fr. Granier, ἔ.ἀ. 126/27.